

Prof. dr hab. **Olga Wasiuta**
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Bezpieczeństwa i Informatyki

Kraków, 05 czerwca 2023 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej
Pana magistra Tomasza Ciupy
„Ratownictwo górnicze w sytuacjach zagrożenia
bezpieczeństwa powszechnego”,
napisana pod promotorstwem prof. dr hab. Roberta Sochy,
promotor pomocniczy – dr hab. Marlena Lorek, prof. PRz
w związku z ubieganiem się o stopień doktora w dziedzinie nauk
społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie**

Oświadczam, że między mną a Panem magistrem Tomaszem Ciupą, nie zachodzi konflikt interesów, czyli nie występują bezpośrednie relacje osobiste (pokrewieństwo, związki prawne, konflikt) oraz nie mają miejsca relacje zależności zawodowej, ponadto nie miała miejsca współpraca naukowa.

I. Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Przemysł wydobywczy znajduje się w pierwszej dziesiątce branż w całym kraju, w których występuje wysoki wskaźnik wypadków przy pracy i śmiertelności, a akcje ratownictwa górniczego są działalnością o stosunkowo wysokim ryzyku w podziemnym górnictwie węgla. W kopalniach mogą wystąpić pożary, zawały chodników, podtopienia, tapnięcia chodników i szybów kopalnianych, wybuchy gazów. Katastrofy górnicze są niebezpieczne nie tylko dla ludzi tam pracujących, w ich następstwie może dojść do osunięcia gruntu, awarii instalacji znajdujących się pod ziemią, destabilizacji budynków mieszkalnych, użyteczności publicznej, a nawet obiektów przemysłowych.

Tak, w polskim górnictwie, w latach 2017-2021, zaistniało łącznie 10 628 wypadków, w tym 88 wypadków śmiertelnych i 62 wypadki ciężkie¹. Członkowie zespołów ratownictwa górniczego muszą być przygotowani do reagowania w przypadku wystąpienia sytuacji awaryjnej i podejmować niezbędne środki ostrożności wymagane dla zapewnienia bezpieczeństwa pracowników. Istotne jest, aby członkowie zespołów mieli możliwość i odpowiednią ochronę, aby natychmiast reagować na szeroki zakres niebezpiecznych sytuacji.

Do prowadzenia działań ratowniczych na miejscu zdarzenia potrzebne są profesjonalne służby i podmioty ratownicze, wyposażone w odpowiednie środki, zorganizowane i działające w ramach systemu ratowniczego na danym terenie oraz skuteczne procedury ratownicze przewidziane w planach ratowniczych. Dziś, gdy pod ziemią dochodzi do wypadku, zwykle mija trochę czasu, zanim uda się zebrać wszystkie niezbędne informacje o rozmieszczeniu załogi w danym momencie i w pełni opanować sytuację. Dzisiejsze akcje ratownictwa górniczego to wysoce zorganizowane i bardzo ostrożnie zarządzane operacje prowadzone przez grupy wyszkolonych i wykwalifikowanych osób, które pracują razem jako zespół. Przepisy wymagają, aby wszystkie kopalnie podziemne posiadały w pełni wyszkolone i wyposażone profesjonalne zespoły ratownictwa górniczego, dostępne na wypadek zagrożenia górniczego. Ratownictwo w kopalniach obejmuje szeroki zakres zadań. Sposób reagowania zespołów ratownictwa górniczego różni się w zależności od rodzaju sytuacji awaryjnej w kopalni i rodzaju kopalni, do której się wprowadza. Warunki panujące w kopalni określają również, co zespół będzie musiał zrobić.

Powyższe spostrzeżenia i uwagi potwierdzają trafność decyzji Pana mgr Tomasza Ciupy o podjęciu badań nad tą problematyką. Można zatem stwierdzić, że wybór tematu pracy doktorskiej jest zamysłem pożytecznym i w pełni uzasadnionym, ponieważ pomimo istotności analizowanej problematyki,

¹ Ocena stanu bezpieczeństwa pracy, ratownictwa górniczego oraz bezpieczeństwa powszechnego w związku z działalnością górnictwo-geologiczną w 2021 roku (porównanie od roku 2017). Wyższy Urząd Górniczy, Katowice 2022, s. 8.

2

z perspektywy nauk społecznych nie porusza się jej tak często, jak chociażby kwestii związanych z bezpieczeństwem narodowym, bezpieczeństwem wewnętrznym, bezpieczeństwem publicznym czy też bezpieczeństwem społecznym. Tym samym należy zaznaczyć, iż przedstawiona do recenzji rozprawa Pana mgr. Tomasza Ciupy „Ratownictwo górnicze w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego”, trafnie posadowiona w obszarze wiedzy i dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, a więc w obszarze nauki i dyscypliny, w których kandydat ubiega się o nadanie stopnia doktora.

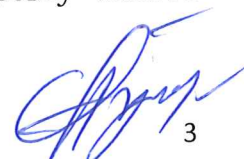
II. Merytoryczna ocena rozprawy

Rozprawa doktorska winna stanowić potwierdzeniem umiejętności dostrzeżenia, sformułowania i rozwiązania problemu badawczego. Świadczy ona o tym, że aplikujący do stopnia naukowego doktora opanował twórczy warsztat i metody badawcze stosowane w danej dyscyplinie nauki i potrafi się nimi prawidłowo posługiwać, posiada pogłębioną wiedzę teoretyczną i specjalistyczną w zakresie tej dyscypliny, jest samodzielny i dojrzały naukowo.

Praca jest dobrze skonstruowana pod względem metodologicznym. Autor dysertacji precyzyjnie uzasadnił wybór tematu pracy, cele i problemy badawcze oraz sformułował problemy i hipotezy badawcze. Odnosząc się do problematyki pracy, zaznaczył ograniczenia determinujące zakres podjętego procesu badawczego. Dążąc do realizacji założonych celów pracy doktorskiej, Autor korzystał z wybranych metod, technik i narzędzi badawczych.

Celem poznawczym była „eksplanacja i diagnoza uwarunkowań działania ratownictwa górniczego w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego”. Natomiast celem użytecznym było „określenie kierunków doskonalenia działania ratownictwa górniczego w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego”.

Pozytywnie należy odnieść się do nośnych sformułowanych hipotez badawczych (jedna główna i cztery szczegółowe). Ich układ jest spójny z tematem i treścią celów badań oraz przejrzystość obrazuje pełny zakres

3

prorowadzonych analiz. Logiczną konsekwencją takiego podejścia był wybór metod badawczych.

Pan mgr Tomasz Ciupa wykorzystuje w swojej pracy metody teoretyczne i empiryczne. Wybór ten jest jak najbardziej słuszny, gdyż wykorzystane metody umożliwiają uzyskanie bogatszego materiału źródłowego i pozwalają jednocześnie na bardziej dogłębną analizę zgromadzonych danych. Spośród metod teoretycznych m.in. wykorzystano metody analizy i syntezy, porównania, pośród metod empirycznych m.in. obserwacji i eksperyment. Zastosowane metody i procedury badawcze pozwoliły Autorowi na logiczną i uporządkowaną analizę bogatego materiału badawczego.

Podsumowując tą część recenzji należy stwierdzić, że podjęta przez Pana mgr Tomasza Ciupy problematyka badawcza mieści się we współcześnie ważnym, tak z merytorycznego, jak i praktycznego punktu widzenia nurcie badań, które dotyczą bezpieczeństwa państwa. Tym samym Autor potwierdził, że posiada umiejętności rozwiązania problemu badawczego, opanował metody badawcze oraz potrafi się nimi posługiwać.

Nie ulega wątpliwości, że mamy do czynienia z pracą dojrzałą, cenną poznawczo, wnoszącą nowe treści i posiadającą liczne walory zarówno w warstwie empirycznej, jak i utylitarnej.

III. Struktura pracy

Dysertacja Pana mgr Tomasza Ciupy liczy ogółem 317 stron, w tym 14 strony wykazu bibliografii oraz 21 strona załączników. Zasadniczą strukturę pracy wyznaczają pięć rozdziałów, które zostały napisane poprawnym językiem oraz zawierają wymagane elementy składowe (podrozdziały). Każdy z rozdziałów zawiera wnioski. Całość pracy wieńczy zakończenie, bibliografia, wykaz tabel, rysunków oraz liczne aneksy. Oddzielną uwagę trzeba zwrócić na załączniki w postaci programu szkolenia dla ratowników, karty czynności ratowniczych oraz arkusze obserwacji. Taki układ strukturalny umożliwia lepszą diagnostykę treści i daje możliwość uchwycenia wiele ciekawych zależności.

4

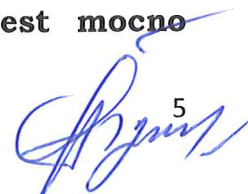
Zawartość rozdziałów jest przemyślana i podporządkowana tematowi pracy. **Zauważa się jednak pewną dysproporcję, ponieważ rozdział I ma tylko 9 stron, natomiast II rozdział -85 stron, a III – 100 stron. Rozdziały IV i V mają po 30 stron.** Kolejność poszczególnych części układa się w logiczną sekwencję nastawioną na znalezienie odpowiedzi na pytanie: w jakich kierunkach powinno zmierzać doskonalenie organizacji działania ratownictwa górniczego na rzecz realizacji zadań w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego.

Prowadzone analizy są prawidłowe, tok rozważań jest klarowny, argumentacja przekonująca, a formułowane na tej podstawie wnioski są dobrze udokumentowane w aktach normatywnych oraz w uzyskanych wynikach badań.

W rozdziale pierwszym – *Założenie metodologiczne badań* - Autor opisał metodologię badań naukowych, ale niestety, **nie przeprowadził analizy wykorzystanej literatury.** Warto zaznaczyć, że krytyczny przegląd literatury to nie tylko jej opis, ale także reakcja na opisywane poglądy i stwierdzenia (np. polemika). Od Autora oczekuje się zachowania postawy niezależności naukowej wobec tekstów i ich autorów. Szkoda, że przy powoływaniu się na literaturę w większości przypadków dokonywał jej opisu bez próby nawiązania szerszej dyskusji (egzegezy) w ocenie wartości i przydatności posiadanych materiałów.

Drugi rozdział – *Zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego w kontekście zadań ratowniczych górniczego* - zawiera opis teoretycznych aspektów bezpieczeństwa oraz wskazuje czynniki kształtujące jego poziom w tym wyzwania dla ratownictwa górniczego w aspekcie zidentyfikowanych zagrożeń.

Kolejny, III rozdział – *Doświadczenia ratownictwa górniczego e realizacji zadań w warunkach zagrożenia* - analizuje system bezpieczeństwa narodowego wraz z działającymi podsystemami. Znajdują się w nim tak istotne podrozdziały, jak początki ratownictwa górniczego oraz ratownictwo górnicze na świecie. Odnoszę wszakże wrażenie, że chronologiczne ramy dociekań nakreślone zostały zbyt szeroko, a Autor utracił w pewnych sekwencjach kontrolę nad narracją. **Odwoływanie się w Rozdziale 3 do rysu historycznego ratownictwa górniczego, w tym w PRL, jest mocno**

5

dyskusyjne. Próba dowiedzenia erudycji poprzez mnożenie informacji o dość oczywistym charakterze jest drogą donikąd, niezmiernie przy tym dla czytelnika irytująca.

Z kolei w czwartym rozdziale – *Prawno-organizacyjne uwarunkowania działania ratownictwa górniczego* - Pan mgr Tomasz Ciupa przeanalizował wymogi prawne i organizacyjne stawiane na przestrzeni lat przedsiębiorcom oraz podmiotom zawodowo trudniącym się ratownictwem górniczym. Sposób analizy danych oraz ich dogłębne odniesienie do zestawień aktów normatywnych należy uznać nie tylko za dowód znaczącej wiedzy prawniczej Autora, ale też i swobodne poruszanie się w obszarze wiedzy z nauk o bezpieczeństwie. Świadczy to również o dużej dojrzałości badawczej i umiejętnościach wyciągania wniosków.

W rozdziale piątym – *Kierunki doskonalenia działania ratownictwa górniczego w Polsce* - zaprezentowano wyniki badań oraz kierunki doskonalenia organizacji działania ratownictwa górniczego na rzecz realizacji zadań w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego.

Można zauważyć, że w ocenie strukturalnej pracy zachowany jest logiczny ciąg wywodów. Jakość zamieszczonych tabel i rysunków nie nasuwa większych uwag krytycznych.

Całość dysertacji zamykają zakończenie oraz dość różnorodna bibliografia wraz z załącznikami. Można stwierdzić, że Pan mgr Tomasz Ciupa dobrze orientuje się w podstawowej literaturze przedmiotu, śmiało korzysta z niej, właściwie interpretując i formułując najważniejsze wnioski i propozycje. Zaprezentowane w pracy analizy prowadzone są na dobrym poziomie, a przedstawione uzasadnienia wskazują na znaczącą dojrzałość naukową w poruszonym obszarze wiedzy.

Głównym rodzajem wykorzystywanym w rozprawie były opracowania zwarte (monografie, artykuły) oraz akty normatywne i strony internetowe. **Trudno się jednakże zgodzić z zastosowaną przez Autora manierą sporządzania odsyłaczy odnoszących się do stron internetowych.** Znakomita większość wypowiedzających się na ten temat podkreśla, że oprócz adresu i daty należy zamieścić tytuł pobranej strony, opisać. Autor

konsekwentnie tego nie czyni. Przedkładam więc, by w trakcie publicznej obrony przekonał recenzenta do takiego podejścia.

Pod względem formalnym rozprawa została opracowana poprawnie, jej struktura odpowiada przyjętym zasadom, a treść poszczególnych rozdziałów rozmieszczona jest zgodnie z postawionymi celami. Praca stanowi logicznie ułożoną oraz spójną całość.

Autor dysertacji dobrze uchwycił zależności i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami pracy. Zadbał o jasność wywodów, co odzwierciedla dość dobry stopień znajomości podjętej problematyki, a także sposób jej rozumienia.

Podsumowując tą część należy stwierdzić, że Autor zawarł dość istotny materiał faktograficzny i badawczy, a sformułowane wnioski mogą być wykorzystane do prowadzenia dalszych analiz dotyczących ratownictwa górniczego w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego.

IV. Wnioski końcowe

Treść rozprawy doktorskiej wskazuje, że Pan mgr Tomasz Ciupa posiada dużą wiedzę na temat ratownictwa górniczego w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego. Potrafi w sposób właściwy zaplanować i zrealizować badania oraz opracować i zinterpretować uzyskane wyniki.

Zwracając uwagę na dojrzałość naukową i praktyczną Autora, a także na istotność rzetelnej ewaluacji badań naukowych, proszę odpowiedzieć na pytanie: **Jakie są mocne i słabe strony przeprowadzonych przez Pana badań?**

W rezultacie przedstawionych ocen stwierdzam, że rozprawa spełnia warunki przewidziane przez Ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, wobec tego oceniam ją pozytywnie i wnoszę o dopuszczenie Pana mgr Tomasza Ciupy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

